

The Millie Arbesfeld
Midreshet Yom Rishon

Sunday Morning Learning Program for Women

WWW.MIDRESHETYOMRISHON.ORG

Fair Treatment
for Hagar And
Yishmael?



Mrs. Shira Schiowitz
יא' חשוון תשס"ט • November 9, 2008

בראשית פרק טז

(א) ושרי אשת אברם לא ילדה לו ולה שפחה מצרית ושמה הגר: (ב) ותאמר שרי אל אברם הנה נא עצרני ה' מלדת בא נא אל שפחתי אולי אבנה ממנה וישמע אברם לקול שרי: (ג) ותקח שרי אשת אברם את הגר המצרית שפחתה מקץ עשר שנים לשבת אברם בארץ כנען ותתן אתה לאברם אישה לו לאשה: (ד) ויבא אל הגר ותהר ותרא כי הרתה ותקל גברתה בעיניה: (ה) ותאמר שרי אל אברם חמסי עליך אנכי נתתי שפחתי בחיקך ותרא כי הרתה ואקל בעיניה ישפט ה' ביני וביניך: (ו) ויאמר אברם אל שרי הנה שפחתך בידך עשי לה הטוב בעיניך ותענה שרי ותברח מפניה: (ז) וימצאה מלאך ה' על עין המים במדבר על העין בדרך שור: (ח) ויאמר הגר שפחת שרי אי מזה באת ואנה תלכי ותאמר מפני שרי גברתי אנכי ברחת: (ט) ויאמר לה מלאך ה' שובי אל גברתך והתעני תחת ידיה: (י) ויאמר לה מלאך ה' הרבה ארבה את זרעך ולא יספר מרב: (יא) ויאמר לה מלאך ה' הנך הרה וילדת בן וקראת שמו ישמעאל כי שמע ה' אל עניך: (יב) והוא יהיה פרא אדם ידו בכל ויד כל בו ועל פני כל אחיו ישכן: (יג) ותקרא שם ה' הדבר אליה אתה אל ראי כי אמרה הגם הלם ראיתי אחרי ראי: (יד) על כן קרא לבאר באר לחי ראי הנה בין קדש ובין ברד: (טו) ותלד הגר לאברם בן ויקרא אברם שם בנו אשר ילדה הגר ישמעאל: (טז) ואברם בן שמונים שנה ושש שנים בלדת הגר את ישמעאל לאברם:

1 Now Sarai Abram's wife bore him no children; and she had a handmaid, an Egyptian, whose name was Hagar. 2 And Sarai said unto Abram: 'Behold now, the LORD hath restrained me from bearing; go in, I pray thee, unto my handmaid; it may be that I shall be builded up through her.' And Abram hearkened to the voice of Sarai. 3 And Sarai Abram's wife took Hagar the Egyptian, her handmaid, after Abram had dwelt ten years in the land of Canaan, and gave her to Abram her husband to be his wife. 4 And he went in unto Hagar, and she conceived; and when she saw that she had conceived, her mistress was despised in her eyes. 5 And Sarai said unto Abram: 'My wrong be upon thee: I gave my handmaid into thy bosom; and when she saw that she had conceived, I was despised in her eyes: the LORD judge between me and thee.' 6 But Abram said unto Sarai: 'Behold, thy maid is in thy hand; do to her that which is good in thine eyes.' And Sarai dealt harshly with her, and she fled from her face. 7 And the angel of the LORD found her by a fountain of water in the wilderness, by the fountain in the way to Shur. 8 And he said: 'Hagar, Sarai's handmaid, whence camest thou? and whither goest thou?' And she said: 'I flee from the face of my mistress Sarai.' 9 And the angel of the LORD said unto her: 'Return to thy mistress, and submit thyself under her hands.' 10 And the angel of the LORD said unto her: 'I will greatly multiply thy seed, that it shall not be numbered for multitude. 11 And the angel of the LORD said unto her: 'Behold, thou art with child, and shalt bear a son; and thou shalt call his name Ishmael, because the LORD hath heard thy affliction. 12 And he shall be a wild ass of a man: his hand shall be against every man, and every man's hand against him; and he shall dwell in the face of all his brethren.' 13 And she called the name of the LORD that spoke unto her, Thou art a God of seeing; for she said: 'Have I even here seen Him that seeth Me?' 14 Wherefore the well was called 'Beer-lahai-roi; behold, it is between Kadesh and Bered. 15 And Hagar bore Abram a son; and Abram called the name of his son, whom Hagar bore, Ishmael. 16 And Abram was fourscore and six years old, when Hagar bore Ishmael to Abram. {S}

Why take Hagar in the first place?**רד"ק פרק ט"ז פסוק א'**

ושרי אשת אברהם לא ילדה לו- כמו שאמר "ותהי שרי עקרה (יא:ל) ר"ל כיון שראתה שרי שלא ילדה לאברהם והוא בן שמונים וחמש שנה והיא בת שבעים וחמש חשבה כי אין לה תקוה עוד, אמרה, הנה כי הא-ל אמר לאברהם שיתן לו זרע שיירש הארץ וממני לא יהיה לו זרע עוד כי אני זקנה והבן שיהי לו מאשה אחרת יהיה לו, טוב לי שאתן לו שפחתי לאשה אולי אבנה ממנה ויהיה לי כבני וטוב לי, משיהיה לו בן מאשה אחרת.

רש"י בראשית פרק טז פסוק ב

אבנה ממנה - בזכות שאכניס צרתי לתוך ביתי:

רמב"ן בראשית פרק טז פסוק ב

ואמר עוד ותקח שרי - יהודיע שלא מהר אברם לדבר עד שלקחה שרי ונתנה בחיקו. והזכיר הכתוב שרי אשת אברם, לאברם אישה - לרמוז כי שרה לא נתיאשה מאברם ולא הרחיקה עצמה מאצלו, כי היא אשתו והוא אישה, אבל רצתה שתהיה גם הגר אשתו. ולכך אמר לו לאשה - שלא תהיה כפלגש רק כאשה נשואה לו. וכל זה מוסר שרה והכבוד שהיא נוהגת בבעלה:

בראשית פרק ל

(א) ותרא רחל כי לא ילדה ליעקב ותקנא רחל באחתה ותאמר אל יעקב הבה לי בנים ואם אין מתה אנכי: (ב) ויחר אף יעקב ברחל ויאמר התחת אלהים אנכי אשר מנע ממך פרי בטן: (ג) ותאמר הנה אמתי בלהה בא אליה ותלד על ברכי ואבנה גם אנכי ממנה: (ד) ותתן לו את בלהה שפחתה לאשה ויבא אליה יעקב: (ה) ותהר בלהה ותלד ליעקב בן: (ו)

ותאמר רחל דנני אלהים וגם שמע בקלי ויתן לי בן על כן קראה שמו דן: (ז) ותהר עוד ותלד בלהה שפחת רחל בן שני ליעקב: (ח) ותאמר רחל נפתולי אלהים נפתלתי עם אחתי גם יכלתי ותקרא שמו נפתלי:

The Expulsion of Hagar

רמב"ן בראשית פרק טז פסוק ו

ותענה שרי ותברח מפניה - חטאה אמנו בענוי הזה, וגם אברהם בהניחו לעשות כן, ושמע ה' אל עניה ונתן לה בן שיהא פרא אדם לענות זרע אברהם ושרה בכל מיני הענוי:

רד"ק: ותענה שרי - עשתה עמה יותר מדי ועבדה בה בפרך. ואפשר שהיתה מכה אותה ומקללת אותה ולא היתה יכולה לסבול וברחה מפניה. ולא נהגה שרי בזה לא מדת מוסר ולא מדת חסידות: לא מוסר כי אף על פי שאברהם מחל לה על כבודו ואמר לה: עשי לה הטוב בעיניך היה ראוי לה למשוך את ידה לכבודו ולא לענותה, לא מידת חסידות ונפש טובה, כי אין ראוי לאדם לעשות כל יכולתו במה שתחת ידו. ואמר החכם: "ומה נאה המחילה בעת היכולת" וזה שעשתה שרי לא היה טוב בעיני הא-ל, כמו שאמר המלאך להגר "כי שמע ה', את ענייך" והשיב לה ברכה תחת עניה. ואברהם לא מנע שרי מלענותה אף על פי שהיה רע בעיניו משום שלום הבית. וכל זה הסיפור נכתב בתורה לקנות אדם ממנו המדות הטובות ולהרחיק הרעות.

The Code of Hammurabi:

145 If a man take a wife, and she bear him no children, and he intend to take another wife: if he take this second wife, and bring her into the house, this second wife shall not be allowed equality with his wife.

146 If a man take a wife and she give this man a maid-servant as wife and she bear him children, and then this maid assume equality with the wife: because she has borne him children her master shall not sell her for money, she may mark her with the slave mark and count her among the slaves..

The Expulsion of Yishmael

בראשית פרק כא

(א) וה' פקד את שרה כאשר אמר ויעש ה' לשרה כאשר דבר: (ב) ותהר ותלד שרה לאברהם בן לזקניו למועד אשר דבר אתו אלהים: (ג) ויקרא אברהם את שם בנו הנולד לו אשר ילדה לו שרה יצחק: (ד) וימל אברהם את יצחק בנו בן שמונת ימים כאשר צוה אתו אלהים: (ה) ואברהם בן מאת שנה בהולד לו את יצחק בנו: (ו) ותאמר שרה צחק עשה לי אלהים כל השמע יצחק לי: (ז) ותאמר מי מלל לאברהם היניקה בנים שרה כי ילדתי בן לזקניו: (ח) ויגדל הילד ויגמל ויעש אברהם משתה גדול ביום הגמל את יצחק: (ט) ותרא שרה את בן הגר המצרית אשר ילדה לאברהם מצחק: (י) ותאמר לאברהם גרש האמה הזאת ואת בנה כי לא יירש בן האמה הזאת עם בני עם יצחק: (יא) וירע הדבר מאד בעיני אברהם על אודת בנו: (יב) ויאמר אלהים אל אברהם אל ירע בעיניך על הנער ועל אמתך כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקלה כי ביצחק יקרא לך זרע: (יג) וגם את בן האמה לגוי אשימנו כי זרעך הוא: (יד) וישכם אברהם בבקר ויקח לחם וחמת מים ויתן אל הגר שם על שכמה ואת הילד וישלחה ותלך ותתע במדבר באר שבע: (טו) ויכלו המים מן החמת ותשלך את הילד תחת אחד השיחים: (טז) ותלך ותשב לה מנגד הרחק כמטחוי קשת כי אמרה אל אראה במות הילד ותשב מנגד ותשא את קלה ותבך: (יז) וישמע אלהים את קול הנער ויקרא מלאך אלהים אל הגר מן השמים ויאמר לה מה לך הגר אל תיראי כי שמע אלהים אל קול הנער באשר הוא שם: (יח) קומי שאי את הנער והחזיקי את ירך בו כי לגוי גדול אשימנו: (יט) ויפקח אלהים את עיניה ותרא באר מים ותלך ותמלא את החמת מים ותשק את הנער: (כ) ויהי אלהים את הנער ויגדל וישב במדבר ויהי רבה קשת: (כא) וישב במדבר פארן ותקח לו אמו אשה מארץ מצרים:

Genesis Chapter 21

1 And the LORD remembered Sarah as He had said, and the LORD did unto Sarah as He had spoken. 2 And Sarah conceived, and bore Abraham a son in his old age, at the set time of which God had spoken to him. 3 And Abraham called the name of his son that was born unto him, whom Sarah bore to him, Isaac. 4 And Abraham circumcised his son Isaac when he was eight days old, as God had commanded him. 5 And Abraham was a hundred years old, when his son Isaac was born unto him. 6 And Sarah said: 'God hath made laughter for me; every one that heareth will laugh on account of me.' 7 And she said: 'Who would have said unto Abraham, that Sarah should give children suck? for I have borne him a son in his old age.' 8 And the child grew, and was weaned. And Abraham made a great feast on the day that Isaac was weaned. 9 And Sarah saw the son of Hagar the Egyptian, whom she had borne unto Abraham, making sport. 10 Wherefore she said unto Abraham: 'Cast out this bondwoman and her son; for the son of this bondwoman shall not be heir with my son, even with Isaac.' 11 And the thing was very grievous in Abraham's sight on account of his son. 12 And God said unto Abraham: 'Let it not be grievous in thy sight because of the lad, and because of thy bondwoman; in all that Sarah saith unto thee, hearken unto her voice; for in Isaac shall seed be called to thee. 13 And also of the son of the bondwoman will I make a nation, because he is thy seed.' 14 And Abraham arose up early in the morning, and took bread and a

bottle of water, and gave it unto Hagar, putting it on her shoulder, and the child, and sent her away; and she departed, and strayed in the wilderness of Beer-sheba. 15 And the water in the bottle was spent, and she cast the child under one of the shrubs. 16 And she went, and sat her down over against him a good way off, as it were a bow-shot; for she said: 'Let me not look upon the death of the child.' And she sat over against him, and lifted up her voice, and wept. 17 And God heard the voice of the lad; and the angel of God called to Hagar out of heaven, and said unto her: 'What aileth thee, Hagar? fear not; for God hath heard the voice of the lad where he is. 18 Arise, lift up the lad, and hold him fast by thy hand; for I will make him a great nation.' 19 And God opened her eyes, and she saw a well of water; and she went, and filled the bottle with water, and gave the lad drink. 20 And God was with the lad, and he grew; and he dwelt in the wilderness, and became an archer. 21 And he dwelt in the wilderness of Paran; and his mother took him a wife out of the land of Egypt. {P}

רש"י בראשית פרק כא

(ט) מצחק - לשון עבודה זרה, כמו שנאמר (שמות לב ו) ויקומו לצחק. דבר אחר לשון גילוי עריות, כמה דתימא (להלן לט יז) לצחק ב'. דבר אחר לשון רציחה כמו (ש"ב ב יד) יקומו נא הנערים וישחקו לפנינו וגו':
(י) עם בני וגו' - מתשובת שרה כי לא יירש בן האמה הזאת עם בני אתה למד שהיה מריב עם יצחק על הירושה ואומר אני בכור ונוטל פי שנים, ויוצאים בשדה ונוטל קשתו ויורה בו חצים, כדאת אמר (משלי כו יח - יט) כמתלהלה היורה זקים וגו' ואמר הלא משחק אני:
(יא) על אודות בנו - ששמע שיצא לתרבות רעה. ופשוטו על שאמרה לו לשלחו:
(יב) שמע בקולה - למדנו שהיה אברהם טפל לשרה בנביאות:
(יד) לחם וחמת מים - ולא כסף וזהב, לפי שהיה שונאו על שיצא לתרבות רעה:
ותלך ותתע - חזרה לגלולי בית אביה:

רשב"ם בראשית פרק כא

(ט) מצחק - שכבר גדל הרבה. ולא רצתה לשהותו עוד פן ירצה להחזיק בירושת אביו עם יצחק:
(יב) יקרא לך זרע - בריתי שהקימותי לזרעך לתת להם את ארץ כנען כדכת' כי גר יהיה זרעך וגו', על יצחק הבטחתיך:
(יד) ותתע במדבר באר שבע - לפיכך ויכלו המים מן החמת, שאילו הלכה דרך ישר, היה מספיק לה החמת מים שנתן לה אברהם עד המלון:

אבן עזרא בראשית פרק כא

(ט) מצחק כי כן מנהג כל נער. ותקנא בו בעבור היותו גדול מבנה:
(יד) ורבים יתמהו מאברהם, איך גרש בנו, גם שלח בן עם אמו ריקם, ואיה נדבת לבו. והתימה מאלה שיתמהו, כי אברהם עשה ככל אשר צוהו ד'. ואילו היה נותן ממון להגר שלא ברצון שרה, לא שמר מצות השם. והנה באחרונה אחרי מות שרה נתן מתנות לבני ישמעאל. לחם וחמת מים נתן אל הגר, ושם על שכמה, ואמר לה, קחי אתך בנך וישלחה. ויתכן שנתן לה כסף וזהב ולא פירש הכתוב. ונתן לה לחם ומים שיספיק לה עד באר שבע, כי בגרר היה אברהם. והנה היא הלכה ולא ידעה הדרך ותתע. והנה בנה חלה מחסרון המים, ואחר שלקחתהו בחיקה וראתה שנפשו יוצאה בצמא השליכתו:

רמב"ן בראשית פרק כא פסוק ט

מצחק - והנכון בעיני שהיה זה ביום הגמל את יצחק וראתה אותו מלעיג על יצחק או על המשתה הגדול, ולכך אמר הכתוב "את בן הגר המצרית" ולא אמר "את ישמעאל" מצחק, וכן אמרה גרש את האמה הזאת ואת בנה, כי אמרה העבד המלעיג על אדוניו חייב הוא למות או להלקותו, ואיני רוצה רק שתגרש אותו מאתי ולא יירש בכנסך כלל עם בני שהוא בן גבירה. ואמרה שיגרש גם אמו, כי לא יוכל הנער לעזוב את אמו ועזב את אמו ומת:

The Code of Hammurabi:

170 If his wife bear sons to a man, or his maid-servant have borne sons, and the father while still living says to the children whom his maid-servant has borne: "My sons," and he count them with the sons of his wife; if then the father die, then the sons of the wife and of the maid-servant shall divide the paternal property in common. The son of the wife is to partition and choose.

171 If, however, the father while still living did not say to the sons of the maid-servant: "My sons," and then the father dies, then the sons of the maid-servant shall not share with the sons of the wife, but the freedom of the maid and her sons shall be granted. The sons of the wife shall have no right to enslave the sons of the maid; the wife shall take her dowry (from her father), and the gift that her husband gave her and deeded to her (separate from dowry, or the purchase-money paid her father), and live in the home of her husband: so long as she lives she shall use it, it shall not be sold for money. Whatever she leaves shall belong to her children.